

**Биљана С. Јерemiћ\***

Универзитет у Новом Саду, Педагошки факултет, Сомбор

**Александра Р. Трбојевић\***

Универзитет у Новом Саду, Педагошки факултет, Сомбор

**Хаџи Живорад М. Миленовић\***

Универзитет у Приштини са привременим седиштем  
у Косовској Митровици, Учитељски факултет

**Бојан Д. Лазић\***

Универзитет у Новом Саду, Педагошки факултет, Сомбор

## **ОСНАЖИВАЊЕ ПЕДАГОШКИХ КОМПЕТЕНЦИЈА УЧИТЕЉА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ САДРЖАЈА ПРЕДМЕТА МУЗИЧКА КУЛТУРА У УСЛОВИМА НАСТАВЕ НА ДАЉИНУ\*\***

**Апстракт:** У раду се истражују компетенције учитеља за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину. У истраживању се пошло од опште претпоставке да нису сви учитељи подједнако компетентни за ефикасну реализацију наставе Музичка култура на даљину и од посебних претпоставки да ће истраживањем бити утврђено да не постоји значајна разлика у проценама учитеља о сопственим дигиталним компетенцијама на основу упознатости с ИКТ и њиховог стручног усавршавања за оснаживање постојећих компетенција и стицања нових дигиталних компетенција за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину. Да би се то утврдило, у

\* mrbiljana@gmail.com

\* portrbojevic@gmail.com

\* hadzi.zivorad.milenovic@pr.ac.rs

\* lazicbsaa@yahoo.com

\*\* Рад је резултат истраживања у оквиру два научна пројекта које финансијски подржава АП Војводина: 1) Подршка инклузији деце ромске популације у образовном простору Војводине оснаживањем педагошких компетенција учитеља, евиденциони број 142-451-2196/2022-01, од 2022. године у оквиру научног пројекта Подршка инклузији деце ромске популације у образовном простору Војводине оснаживањем педагошких компетенција учитеља; и 2) Остваривање концепта права детета кроз образовну инклузију ромских ученика у Војводини: значај професионалне припреме будућих учитеља, евиденциони број 142-451-2184/2023-01, од 2023. године у оквиру програма подршке краткорочним пројектима од посебног интереса за одрживи развој у АП Војводини.

првој половини школске 2021/2022. године, на узорку од 170 учитеља спроведено је истраживање, коришћењем онлајн упитника. Резултати истраживања показали су да у погледу дужине радног стажа учитеља и њиховог познавања информационо-комуникационих технологија не постоји значајна разлика у проценама о сопственим компетенција за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину:  $\chi^2(2) = 0,164$ ,  $p = 0,921$ ; и учешћу у програмима професионалног усавршавања:  $\chi^2(2) = 1,839$ ,  $p = 0,399$ . На основу резултата истраживања даје се предлог програма обуке учитеља у виду педагошких импликација који подразумева потребу да учитељи стекну знања за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину: разумевање улоге и могућности примене ИКТ; главних информатичких апликација и софтверских пакета; разумевање потенцијала ИКТ; разумевање поузданости и важности доступних информација; и свест о потреби да се поштују етички принципи у интерактивној употреби ИКТ.

**Кључне речи:** *ИКТ, настава, настава предмета Музичка култура, образовна платформа, професионално усавршавање.*

## Увод

Континуирано учење у различитим научним областима условиле су технолошке промене које од просветних радника, самим тим и од учитеља захтевају да се стручно усавршавају како би стекли нова знања и оснажили своје компетенције. Иако су учитељи у досадашњем раду користили нове наставне технологије, стварност је наметнула нови начин реализација наставе. Прелазак на наставу на даљину условила је глобална пандемија ковид-19. Нови услови реализације наставе доводе до размишљања о другачијем приступу учењу. У једном од истраживања утврђено је да ученици изражавају задовољство залагањем својих учитеља у реализацији наставе током пандемије, док услове учења процењују осредњим наводећи да непосредан рад у социоокурењу одељења ништа није могло да замени (Трбојевић, 2022).

Будући да је оптимална наставна технологија углавном доступна у свим школама, очекивано је да учитељи буду не само обучени за њену примену у настави, већ и спремни за педагошку промену и разумевање значаја и потребе за реализацију наставе на даљину (Јеремић, 2022). Мотивација и тенденција ка целоживотном учењу и стручном усавршавању посебно је важна када је реч о оним стручњацима који су укључени у образовање и васпитање деце и младих. С тим у вези, савремени приступи настави све чешће истичу значај и неопходност континуираног усавршавања учитеља у различитим областима и доменима. Нереално је очекивати да се може појавити нова школа темељена на класич-

ним структурама наставе. Зато је неопходно „повећати професионалне компетенције наставника, пре свега, учитеља основних школа” (Бањац, 2017: 77).

Компетентност будућих учитеља за реализацију наставе на даљину постаје императив савременог друштва. Друштвене и културне промене које произлазе из технолошких промена директно се одражавају на образовне активности (Јеремић, 2022). Компетенције учитеља су његов капацитет као професионалца и исказују се кроз вршење сложених активности у настави. Према *Правилнику о стандардима компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја* компетенције представљају скуп потребних знања, вештина и вредносних ставова наставника (СГ РС – ПГ, 5/2011). Растућа улога информацијских и комуникацијских технологија (ИКТ) у различитим подручјима образовања нуди учитељима могућност истраживања нових модалитета поучавања и учења, прилагођених стварности 21. века и пре свега потребама и интересима данашњих ученика. У подручју музичког образовања, на основу дугогодишњег искуства у раду, интеграција ИКТ у настави предмета Музичка култура заостаје у односу на место које заузима у професионалном музичком свету. У циљу успешне реализације наставе на даљину, потребно је да се учитељи континуирано професионално и стручно оспособљавају да користе ИКТ, што се посебно значајним чини у условима када је већина ученика независно од школе оспособљена да их примењује (Јеремић, 2022). У овом раду се проучавају компетенције учитеља за реализацију наставе у оквиру наставног предмета Музичка култура на нивоу иницијалног образовања. Компетенције учитеља су подједнако важне за рад на даљину и за реализацију наставе у осталим наставним предметима на нивоу иницијалног образовања, облицима наставе, укључујући и потребу оснаживања компетенција учитеља за реализацију инклузивне наставе у данашњој школи у условима наставе на даљину (Миленовић, 2010). На ову потребу указује и чињеница да су у одељења редовних школа, поред ученика масовне популације, укључени и ученици којима је потребна додатна подршка у васпитању и образовању (ученици са сметњама у развоју и препрекама у учењу и учешћу, изнадпросечни ученици, деца из етнички маргинализованих средина) (SG RS, 80/2018).

С обзиром на значај који сваки појединачни наставни предмет има у целокупном систему образовања деце и младих, наставни предмет Музичка култура јесте предмет који поред осталих наставних предмета, заслужује пуну пажњу и посвећеност како учитеља, тако и самих ученика. Музика и њен утицај на човека одувек је био изазов за покретање многобројних истраживања. Према резултатима једног од њих, музика је „моћно средство у подстицању и формирању широког спектра способности и особина личности” (Спасојевић, Стојановић, Тракиловић, 2016: 392). Улога и значај наставе музичке културе са савременог становишта указују на њен културни, образовни, забавни, терапијски контекст, али и на друге контексте и сегменте који показују велике могућности наставе овог предмета. Да би се то и остварило, потребно је да је учитељ

мотивисан, стручан и да познаје и користи у настави и нове наставне технологије, посебно ИКТ.

Улоге и задаци учитеља и ученика у настави предмета Музичка култура пружају бројне могућности за креативан, методички занимљив, а за ученике мотивишући и образовно-васпитно користан приступ настави. Посматрајући данашње образовање, важно је истаћи која је улога учитеља и која су очекивања савременог друштва од њега, од којих се нека подразумевају, а нека континуирано мењају и допуњују у складу с променама у друштву које за реперкусију имају утицај и у настави. Неспорно је да настава има утицај на целокупан друштвени развој, који у великој мери зависи од квалитета наставе у школи. У овом контексту евидентно је да нема успешног савременог друштва уколико се компетенције будућих учитеља не развијају у свим доменима образовања, самим тим и у уметничком подручју (Jurkić Sviben, Jeremić, Gortan Carlin, 2021). Из наведеног разлога се и указује на потребу и значај оснаживања компетенција учитеља (и дигиталних компетенција) за реализацију наставе у оквиру наставног предмета Музичка култура.

### Компетенције учитеља у настави предмета Музичка култура

Комплексност улоге учитеља као и широко постављене компетенције које треба да поседује, показују да се пред учитељима који реализују наставу предмета Музичка култура на нивоу иницијалног образовања често налазе велики изазови и захтевни задаци. Из области музике од учитеља се очекује да свира неки музички инструмент или више њих, да поседује вокалне способности, да поседује знања из области теорије музике, историје музике и да познаје ИКТ (Jeremić, 2022). Упркос томе што по завршетку свог формалног, факултетског образовања учитељи немају комплетну образовну вертикалу у области музике, од њих се очекује да „наставу музичке културе организују и реализују као да је имају” (Шкиљевић, 2016: 155). Када је реч о комплексности улоге учитеља у настави предмета Музичка култура, она се првенствено односи на потребу да учитељ има развијене различите вештине и способности, у првом реду: певање, свирање једног инструмента, способност слушања и уочавања изражајних компоненти музике, као и вештину подстицања креативности и музичког стваралаштва и изражавања код деце. Уз иницијално образовање комплексност и сложеност професије захтева константно целоживотно учење и стручно усавршавање (Herzog, Ваћлија Сушић, Županić Benić, 2018).

Компетентан учитељ који с успехом одговара на задатке који се пред њим налазе требало би да поседује читав спектар знања која дефинишу његову компетентност за наставу предмета Музичка култура: а) фундаментална стручна знања из музичке педагогије; б) познавање психологије, односно зако-

нитости развоја и учења детета на одређеном узрасту; в) знања из педагогије; г) познавање методологије и уџбеника; и д) познавање литературе у области музике и образовних технологија” (Судзиловски, 2015: 523). Од учитеља се надаље очекује да изнађе довољно креативне, комплексне и за ученике мотивишуће задатке који ће успоставити корелацијско-интеграцијски приступ у изучавању садржаја у настави предмета Музичка култура са садржајима других предмета с обзиром на бенефите интердисциплинарног приступа настави. Нови услови реализације наставе упућују да потребу иновативних приступа. Наставна технологија (посебно ИКТ) доступна је учитељима и они би требало да буду спремни да стално преиспитују своју учитељску праксу и исту мењају у складу с насталим потребама у условима наставе на даљину, односно да буду учитељи који су рефлексивни практичари (Миленовић и Рајчевић, 2022). На тај начин трансформација педагошке праксе у онлајн педагогију постаје потреба (Јеремић, 2022). Полазећи од чињенице да је за ефикасност наставе на даљину у условима наставе на даљину неопходно укључивање родитеља деце млађег школског узраста, неопходна је сарадња с родитељима који углавном немају довољно педагошких компетенција (Миленовић и Јефтовић, 2012). Зато се поред професионалног усавршавања учитеља, истиче и потреба оптималне педагошке обуке родитеља (Миленовић и Јефтовић, 2013).

Компетенције учитеља за реализацију наставе на даљину продубљују улогу учитеља као и комплексност његових задатака у процесу поучавања. Улога учитеља у настави предмета Музичка култура у савремено осмишљеној и реализованој настави, бројни процеси и кораци које је неопходно да учитељ прође како би могао да стекне неопходне компетенције и знања у контексту испуњавања очекивања, показују колико је тај процес комплексан. Од учитеља се у контексту наставе предмета Музичка култура првенствено очекује да задовољи дечју знатижељу, потребу за активношћу, за учење кроз интеракцију с другима, повезивање различитих знања, да развија креативност и усмери музички доживљај ка стицању знања и уједно развија музичке способности ученика. Јасно је да овако осмишљену наставу предмета Музичка култура могу да реализују само мотивисани, обучени и учитељи спремни на целоживотно учење, напредовање и оснаживање компетенција у домену музичке културе и шире посматрано, зато што професионални развој учитеља и оснаживање њихових компетенција зависи од бројних фактора, на које је у овом истраживању више пута указано.

## Метод

Испитивање учитељског познавања ИКТ и њихове оспособљености за реализацију наставе на даљину у пандемијским условима усмерено је на област музичке културе. Предмет истраживања представљају компетенције учитеља за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину. Про-

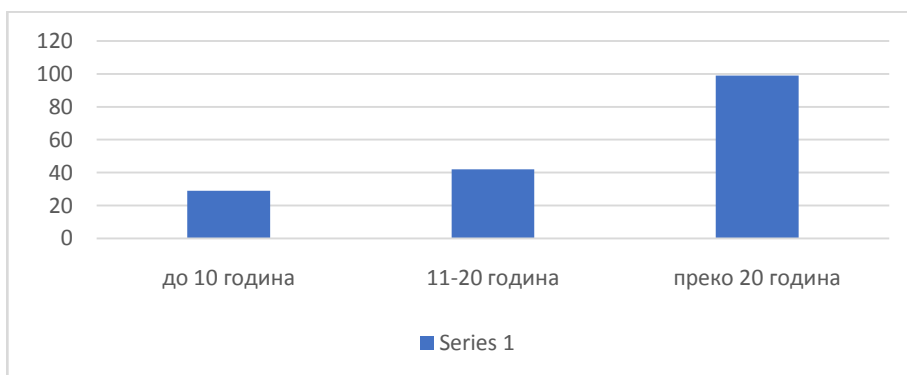
блем истраживања представља ниво оспособљености учитеља из области ИКТ за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину. Циљ истраживања јесте идентификација самопроцена учитеља о сопственим компетенцијама за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину.

У истраживању се пошло од опште претпоставке да нису сви учитељи подједнако компетентни за ефикасну реализацију наставе Музичке културе на даљину у условима наставе на даљину. Пошло се и од посебних претпоставки да ће истраживањем бити утврђено да не постоје статистички значајне разлике у проценама учитеља о сопственим дигиталним компетенцијама на основу упознатости с ИКТ и њиховог стручног усавршавања за оснаживање постојећих компетенција и стицања нових дигиталних компетенција за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину у зависности од наставног искуства учитеља.

### Узорак и процедура

Истраживање је спроведено у првој половини школске 2021/2022. на узорку од 170 учитеља. Подаци су прикупљени онлајн путем. Истраживачка техника је анкетирање. Коришћене су дескриптивна и трансферзална метода.

Према полу, структура узорка је: а) женског пола – 156 (90,20%) и мушког пола – 14 (8,1%). Просечна старост испитаника укључених у узорак износила је 46,80 година ( $\sigma = 8,73$ ), при чему је најмлађи испитаник имао 25, а најстарији 64 године.



*Графикон 1. Структура узорка према наставном искуству учитеља*

Структура узорка према наставном искуству учитеља била је од једне до 41 године (21,52%;  $\sigma = 9,68$ ). Највећи број учитеља имао је преко 20 година наставног искуства (57,20%), мањи број 11–20 година наставног искуства (24,30%), а до 10 година наставног искуства имало је 16,80% испитаног узорка учитеља (Графикон 1).

## Инструмент истраживања

Коришћен је онлајн Упитник самопроцена учитеља о сопственим компетенцијама за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину (Упитник – СУСК-РНКД). Упитник је конструисан за потребе овог истраживања. Састоји се од две групе питања, од којих су за потребе овог истраживања коришћени питање из прве групе, које се односи на наставно искуство учитеља, а из друге групе питања која се односе на упознатост учитеља с ИКТ и њихово стручно усавршавање за оснаживање постојећих компетенција и стицање дигиталних компетенција за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину. Прва група питања има четири питања. Није била нумерисана и односила се на пол учитеља (природна дистрибуција полова на мушки и женски); старост учитеља (питање је отвореног типа и учитељи су уписивали број година); наставно искуство учитеља (питање је отвореног типа и учитељи су уписивали број година наставног искуства, на основу чега је извршена класификација у три категорије: 1) до 10; 2) 11–20; и 3) преко 20); и школска спрема учитеља (виша или висока и факултет). Друга група састојала се од 12 питања. Сва су затвореног типа, осим другог питања које је комбинованог типа. Због ограничености обима рада, нису сва питања анализирана, већ само она која су непосредно повезана с проблемом истраживања:

- 1) Да ли се индивидуално усавршавате из области наставе предмета Музичка култура? – а) да; б) не.
- 2) Како процењујете значај свог индивидуалног усавршавања које сами осмишљавате и реализујете из области наставе предмета Музичка култура? – а) то је од великог значаја за мој рад; б) умерено значајно за мој рад; в) није значајно за мој рад; и г) уопште није значајно за мој рад.
- 3) Кроз које активности се индивидуално усавршавате из области наставе предмета Музичка култура? – а) одржавањем вештина инструменталног извођења; б) праћењем литературе, интернета и других садржаја повезаним са музичком културом; в) консултацијама с колегама; г) не усавршавам се индивидуално у овом домену; и д) неки други вид индивидуалног усавршавања (дописати): \_\_\_\_\_.

- 4) Колико често се индивидуално усавршаваате из области наставе предмета Музичка култура? – а) никада; б) једном у 1–3 године; в) једном годишње; г) једном у пола године; и д) више пута месечно.
- 5) Индивидуално усавршавање из области наставе предмета Музичка култура доприноси мојој личној сигурности у реализацији наставе предмета Музичка култура. – а) у потпуности се слажем; б) слажем се; в) нисам сигуран/на; г) не слажем се; и д) уопште се не слажем.
- 6) Како процењујете значај свог институционализованог усавршавања (оно које се реализује у организацији институције у којој радите или у којем представљате институцију у којој радите, нпр. акредитовани програми, едукације, конференције и сл.) из области наставе предмета Музичка култура? – а) то је од великог значаја за мој рад; б) умерено значајно за мој рад; в) није значајно за мој рад; и г) уопште није значајно за мој рад.
- 7) Да ли сте некада учествовали у неком виду организационог стручног усавршавања из области наставе предмета Музичка култура (акредитовани програми, семинари, едукације, предавања и слично)? – а) да; и б) не.
- 8) Да ли сте у последњих пет година учествовали у неком виду институционализованог стручног усавршавања из области наставе предмета Музичка култура (семинари, едукације, предавања и слично)? – а) да; и б) не.
- 9) Институционализованост стручног усавршавања из области наставе предмета Музичка култура доприноси мојој личној сигурности у реализацији наставе предмета Музичка култура. – а) у потпуности се слажем; б) слажем се; в) нисам сигуран/на; г) не слажем се; и д) уопште се не слажем.
- 10) Постоји довољан број облика и садржаја намењених институционализованом стручном усавршавању из области наставе предмета Музичка култура (семинари, обука, предавања, акредитовани програми и сл.). – а) у потпуности се слажем; б) слажем се; в) нисам сигуран/на; г) не слажем се; и д) уопште се не слажем.
- 11) Знање стечено током индивидуалног стручног усавршавања из области наставе предмета Музичка култура имам прилику да применим у својој учитељској пракси. – а) у потпуности се слажем; б) слажем се; в) нисам сигуран/на; г) не слажем се; и д) уопште се не слажем.
- 12) Знање стечено током институционализованог стручног усавршавања из области наставе предмета Музичка култура имам прилику да применим у својој учитељској пракси. – а) у потпуности се слажем; б) слажем се; в) нисам сигуран/на; г) не слажем се; и д) опште се не слажем.



## Статистичка обрада података

Подаци прикупљени истраживањем обрађени су у статистичком програму СПСС 24.0 дескриптивном статистиком израчунавањем фреквенција, процената и  $\chi^2$ -тестом. Резултати истраживања приказани су табелама и графиконом.

### Резултати истраживања

Процене учитеља о упознатости са ИКТ у зависности од наставног искуства испитиване су  $\chi^2$ -тестом.

Табела 1. *Познавање ИКТ у односу на наставно искуство учитеља*

Варијабла о упознатости учитеља с ИКТ	Дужина радног стажа учитеља у настави					
	до 10		11–20		преко 20	
	f	%	f	%	f	%
Поседује знања о ИКТ	27	15,90	38	22,40	91	53,50
Не поседује знања о ИКТ	2	1,20	4	2,40	8	4,70

$$\chi^2(2) = 0,164; p = 0,921$$

Резултати приказани у Табели 1 показују да не постоји статистички значајна разлика у компетенцијама учитеља за извођење наставе из предмета Музичка култура на даљину у условима реализације наставе на даљину у односу на ниво познавања ИКТ у зависности од дужине њиховог радног стажа у настави:  $\chi^2(2) = 0,164; p = 0,921$ .

На основу података уочљиво је да без обзира на наставно искуство учитељи процењују да познају ИКТ и да су спремни за извођење наставе на даљину. Истовремено, усавршавање из домена области наставе предмета Музичка култура 60% анкетираних учитеља процењује као умерено значајно, а готово 30% испитаника као веома значајно за свој рад. Приближно 30% испитаника изјављује да се са тврдњом *Институционализованост стручног усавршавања из области наставе предмета Музичка култура доприноси мојој лич-*

ној сигурности у реализацији наставе предмета *Музичка култура* делимично или у потпуности слаже, док се приближно исти проценат испитаника с наведеном тврдњом уопште не слаже. И поред тога што испитаници у највећем броју случајева не практикују континуирано стручно усавршавање у домену наставе предмета *Музичка култура*, овај вид стручног усавршавања у највећем процењују као веома значајан за њихов рад.

Резултати овог истраживања су у супротности с проучавањима по којима наставно искуство значајно утиче на различите сфере деловања учитеља у настави. Према сазнањима психологије, по годинама и наставном искуству млађу учитељи су пробитачнији и жељни успеха и доказивања у раду, па су стога и спремнији да се додатно стручно усавршавају и буду успешнији у раду. За разлику од њих, старији учитељи, годинама навикнути на један исти начин рада, углавном нису спремни да изађу из свог комодитета, због чега је и праг њиховог интересовања да било шта мењају у свом раду и професионално се усавршавају знатно нижи (Guzina, 1980). Овакве резултате потребно је тражити у чињеници да се с реализацијом наставе на даљину, иако она није новина, као доминантним видом наставе почело 2020. године услед глобалне пандемије ковид-19. У таквим околностима су се с наставом на даљину суочили сви учитељи без обзира на наставно искуство, па су овакви резултати сасвим разумљиви. То су показали и неки други резултати истраживања у Србији и свету који су у супротности с резултатима истраживања спроведеним пре 2020. године (Pećanac, Jeremić, Milenović, 2016; Vasiljevic Prodanovic, Jeremić, Markov, 2017; Jeremic, Markov, Vasiljević Prodanović, 2018).

Ови подаци удружени с податком који се односи на процене учитеља како институционализовано стручно усавршавања из области наставе предмета *Музичка култура* не доприноси умногоме на сигурност у реализацији наставе у оквиру поменутог наставног предмета, сасвим оправданим чини постављање питања које се односи на структуру и заступљеност различитих програма намењених стручном усавршавању учитеља у домену наставе предмета *Музичка култура*. Податак и анализа понуђених програма стручног усавршавања наставника (*Katalog programa stalnog stručnog usavršavanja*, 2018) показује да од укупног броја семинара (1151) постоје само 32 програма који се односе на наставу предмета *Музичка култура*, што указује на чињеницу да их је недовољно и да је потребно да се ова област унапреди већим бројем семинара. Област стручног усавршавања из ИКТ понуђена је кроз један онлајн семинар под називом *Музика уз помоћ рачунара* (број учесника 501). Употреба МТС-а (музичке технологије) у настави музичке културе би требало да буде део обавезног садржаја програма у Србији. За њену успешну реализацију потребно је да се обезбеде нове технологије како би биле доступне наставницима, учитељима и ученицима (Jeremić, Pećanac, Stanković, Đurđević, 2020).

Да би се испитало да ли на компетенције учитеља за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину утиче стручно усавршавање из области ИКТ у зависности од наставног искуства учитеља, рађен је  $\chi^2$ -тест. Варијабле у овој анализи чиниле су одговор испитаника на питање: *Да ли сте некада учествовали на стручном усавршавању у домену наставе музичка култура из области ИКТ?*

Табела 2. *Стручно усавршавање из области ИКТ предмета Музичка култура у односу на наставно искуство учитеља*

Варијабла о учешћу учитеља у програмима стручног усавршавања у области ИКТ	Дужина радног стажа учитеља у настави					
	до 10		11–20		преко 20	
	f	%	f	%	f	%
Поседује знања о ИКТ	10	5,90	20	11,80	48	28,20
Не поседује знања о ИКТ	19	11,20	22	12,90	51	30

$$\chi^2(2) = 1,839; p = 0,399$$

Резултати показују (Табела 2) да не постоји статистички значајна разлика у самопроценама учитеља о стручном усавршавању из области ИКТ за реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину у односу на њихово наставно искуство.

Стручно усавршавање учитеља из области ИКТ не треба посматрати као концептуално одвојено и изоловано од неког другог вида стручног усавршавања, јер учитељ има изванредан вид обавезе да у њему учествује. Стручна усавршавања учитеља из свих научних области из којих учитељ реализује наставу на нивоу иницијалног образовања су повезана и спадају у процесе који су често у позитивној корелацији. С обзиром на савремене токове, могуће је рећи да учитељ, као и велики број професионалаца из других области, никада није у потпуности обучен и да никада нема сва неопходна знања. У овом контексту чини се оправданим постављање питања мотивисаности учитеља за овакав вид континуираних и дуготрајних активности. Резултати једног од истраживања мишљења будућих учитеља за додатном обуком у разним питањима наставе (у фокусу је била реализација садржаја о дечјим правима) показали су да не само у Србији, већ и у Хрватској и Словенији студенти студијских програма за разредну наставу имају позитиван став о потреби додатне обуке – а с циљем оснаживања својих наставничких компетенција (Trbojević, Borić, Hus, Španović, 2021). Управо зато чини се важним да још током формалног факултетског образовања будући учитељи буду упознати са континуираном потребом за стручним усавршавањем који је саставни део њихове будуће професије, начи-

ном на који треба да посматрају своју праксу и трагају у њој за сегментима које је потребно унапредити, као и да знају да самостално критички приступе проблему, сагледају га из различитих углова и системски раде на решењу истог. Овакво оспособљавање будућих учитеља за самостални рад на сопственим знањима и различитим компетенцијама јесте основ њиховог успешног индивидуалног усавршавања у обављању педагошких, дидактичких и методичких пракси током студија и у њиховој каснијој учитељској пракси.

Почетне деценије 21. века донеле су бројне информације, промене у раду и инсистирање на све интензивнијем развоју компетенција и стручности учитеља, што је резултирало и законским променама у домену стручног усавршавања учитеља у Србији. Промене у образовању које су у Србији уведене почетком 21. века донеле су нове приступе професионалном развоју и стручном усавршавању учитеља и наставника, те је учествовање у акредитованим програмима постало кључни сегмент стратегије њиховог усавршавања (Кундачина и Стаматовић, 2011). Од школске 2002/2003. године, професионални развој учитеља и наставника, а с њим и њихово стручно усавршавање, уређено је законом и различитим правилницима у циљу повећања квалитета рада учитеља и наставника, а посредно школа и целокупног образовног система. Начин организовања стручног усавршавања наставника утврђен је *Правилником о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника* из 2012. године. За разлику од претходног правилника из 2005. године, који је под стручним усавршавањем учитеља и наставника подразумевао праћење, усвајање и примену савремених достигнућа у науци и пракси ради остваривања циљева и задатака образовања и васпитања и унапређивања наставне праксе, нови правилник истиче стицање нових и оснаживање постојећих компетенција учитеља и наставника важних за унапређивање васпитно-образовног, образовноваспитног, васпитног, стручног рада и неге деце (Кораћ, 2015: 122).

У складу са поменутиим правилницима, данас се стручно усавршавање учитеља у Србији најчешће организује посредством акредитованих програма стручног усавршавања учитеља и наставника. Учешће у појединачним програмима се планира на нивоу школе, зависно од сопствених потреба и приоритета, као и приоритетних области које могу бити утврђене од стране министарства задуженог за образовање. Овако формираним системом стручног усавршавања учитеља и наставника у Србији прописан је минималан број сати које учитељ, односно наставник мора да проведе у похађању акредитованих програма стручног усавршавања. Каталогизација програма стручног усавршавања наставника за школске 2018/2019, 2019/2020. и 2020/2021. садрже укупно 1151 програм. Област која је заступљена а могла би се односити на предмет Музичка култура јесте Уметност (са 50 програма, што је 4,32% од укупног броја програма) која има три подобласти: 1) Драма и покрет, 2) Ликовна култура и 3) Музичка култура. У подобласти Музичка култура постоје укупно 32 програма, што је 2,27% од укупног броја акредитованих семинара. Понуђени

програми унапређују компетенције за ужу стручну област и унапређивање компетенција учитеља и наставника у области планирања и реализације наставе оријентисане на исходе (подизање нивоа методичких знања релевантних за циљеве и исходе предмета/области) (*Katalog programa stalnog stručnog usavršavanja*, 2018). Изнето намеће закључак како је стручно усавршавање учитеља и наставника у области музичка култура недовољно истражено подручје у Србији о чијем је значају неопходно подизати свест, на првом месту учитеља, а затим и других агенаса основношколског образовања.

Без обзира што су обе посебне хипотезе одбачене, на основу теоријског проучавања и изнетих анализа у овом делу рада се може тврдити да је потврђена општа претпоставка од које се пошло у истраживању – да нису сви учитељи подједнако компетентни за ефикасну реализацију наставе Музичка култура на даљину. Образовање које реализују образовани, мотивисани и компетентни учитељи поставља се као императив савремених образовних система. Учители као професионалци који се баве озбиљним послом „треба да буду стручњаци, да буду креативни, свестрани, оригинални, савремени, и да поседују универзална знања и вештине, чиме доприносе квалитету наставе” (Стојановић Јовановић и Јовановић, 2018: 47). Иницијално образовање учитеља и њихово професионално усавршавање за стицање дигиталних компетенција у току обављања учитељске професије је одговоран, захтеван и комплексан задатак. Од квалитета његовог образовања и професионалног усавршавања за стицање дигиталних компетенција зависи и ефикасност његовог вођења наставе, од чега у највећој мери зависи образовање ученика који ће моћи да одговоре захтевима дигиталног времена и потребама друштва. Прелаз са „*face-face* окружења у онлајн окружење нагласио је потребу за флексибилним педагошким моделима и исходима учења у нашем програму образовања наставника (и учитеља)” (Chrysostomou & Triantafyllaki, 2020: 444). У овом контексту требало би да учитељ буде и дигитално компетентан како би успешно реализовао наставу предмета Музичка култура на даљину – да буде обучен да примењује музичку технологију као помоћно средство за усвајање садржаја из наставе музике – основи музичке писмености, извођење музике (Jeremić et al., 2020; Milenović, Jeremić, Sudzilovski, 2020).

Компетентност учитеља, широко схваћена, јесте један од приоритетних захтева који се стављају пред данашње друштво и учитеља од кога се очекује да стално оснажује своје педагошке компетенције. Ипак, широко одређење, бројност дефиниција и операционализација феномена који се односи на учитељску компетентност може довести до одређених несугласица и недоумица у овом пољу. Према резултатима једног истраживања „педагошки компетентним учитељем сматра се онај који може искористити подстицаје из свог окружења и своје личне, те постићи добре развојне резултате, док се као компетентан посматра и онај учитељ који себе доживљава као особу која има контролу над својим педагошким поступцима, односом с ученицима и родитељима и који се пријатно осећа у својој учитељској улози” (Kostović Vranješ & Ljubetić, 2008).

У контексту савременог приступа настави, од компетентног учитеља се очекује да децу разуме, прихвата, слуша и уважава, да има професионални однос са колегама и сараднички однос с родитељима деце. Од компетентног учитеља очекује се и „да адекватно и примерено одговори на нарасле потребе савремених породица и родитеља те им, између осталог, пружи информације које би их оснажиле у њиховој родитељској улози, те помогле родитељима да буду *довољно добри* родитељи својој деци” (Ljubetić & Zadro, 2009: 34). Када је реч о професионалним компетенцијама које се све чешће очекују, односно подразумевају као саставни део учитељске професије, то свакако јесу: комуникацијска, педагошка компетенција, као и компетенција која може бити окарактерисана као технолошка или информатичка. Учитељ мора да буде водич и сарадник, да саветује и помаже, да научи ученике како да уче, да сами откривају и да то раде из задовољства. Од учитеља се очекује и „да осети када су ученици уморни, да ли су несигурни или неприхваћени од стране вршњака, њихове примарне потребе ученика и на крају да га мотивише да тежи самоиспуњењу и самопотврђивању” (Милић, 2010: 186).

Питање компетентности учитеља све чешће постаје питање које се намеће када се разматра савремени приступ настави, њен утицај на децу данашњице, као и развој друштва који је у директној вези са образовним системом, односно квалитетом истог. Занимања учитеља знатно су се променила током последњих неколико деценија. То се нарочито односи на њихове компетенције које је потребно оснажити, или на стицање нових компетенција, којима би се код ученика допринело укључивању у процес учења и активирања у конкретне наставне ситуације (Јukić & Reić Ercegovac, 2008). У готово свој доступној педагошкој литератури која се бави питањима учитељства истиче се значајност и одговорност учитељске улоге, те наглашава потреба за педагошким компетенцијом учитеља (Mijatović, 2000).

Посматрајући разне примере из праксе, могуће је рећи да су улога и значај учитеља често занемарени. Од значаја је да се по ко зна који пут укаже на све оно што улога учитеља са собом носи и на очекивања савременог друштва од учитеља, од којих се нека подразумевају, а нека континуирано мењају и допуњују у складу с променама у друштву и настави. Неоспорно је да настава „утиче на општи друштвени развој, с обзиром на то да квалитет образовања зависи од квалитета наставе у школи” (Здравковић, 2017: 333). У овом контексту посматрано, јасно је да успешног савременог друштва нема и не може бити уколико се његови чланови, почев од најранијег узраста не школују у систему образовања који је савремен, усмерен на развој оних знања, вештина и способности које су потребне и који поштује ученика, његове одлике, интересовања и специфичности као личности (Lazić, Knežević, Maričić, 2021). Овако гледано на систем савременог образовања, важно је придодати и виђење учитељског звања као привлачног за оне младе који имају жељу да раде са децом, као и да допринесу њиховом образовању услед, примарно, интринзичких и алтруистичких побуда и мотива због којих се одлучују за одабир учитељске професије. У

оваквом контексту чини се оправданим постављање питања о свесности будућих студената о захтевности учитељског посла, као и бројности очекивања која се данас налазе пред учитељима. Занимљиво помена је виђење Влатка Превишића по коме бити учитељ „није тако лако, зато што је ретко које звање, као што је учитељско, изложено толиком напору, захтеву и суду широке јавности” (2003: 13).

Задаци професије учитељ се односе на релевантне чињенице у познавању науке и сопственог супстрата професије. Учитељ у одељењу „креира наставну ситуацију, засновану на научном и стручном знању, заступајући одређене ставове, али и уважавајући и потребе ученика, на које учитељ треба правовремено да реагује” (Здравковић, Вучковски Миневска, Стојадиновић, 2018: 60). Јасно је да поред формалних очекивања и очекивања уже и шире заједнице од учитеља, постоје и она очекивања која учитељ има у односу на самог себе. Компетентност учитеља посматра се и као постављање самом себи дугорочних циљева који су у вези с напредовањем, развојем личних компетенција, које ће, надаље, водити ка унапређењу образовног процеса у његовим најразличитијим аспектима. Без обзира на који начин бивају посматране учитељске, односно педагошке компетенције, чини се да се суштина свих њих, као и очекивања која се у данашњем друштву пред учитеља постављају односе на константно саморпоцењивање самих учитеља и деловање у складу с исходима ових самопроцена. Данас учитељи имају могућност да на савремене захтеве који су пред њима одговоре вредновањем и оцењивањем квалитета свог рада, с обзиром да ово јесте приступ који им пружа могућност да дефинишу сопствене развојне циљеве и оснаже своје компетенције, те да на овај начин одговоре на захтеве који се пред њих постављају. Самоевалуација пружа учитељу прилику да дође до закључка о томе шта у његовом одељењу и његовом раду широко посматрано функционише, а шта је потребно унапредити. Идеја овог процеса свакако јесте она која се односи на унапређење квалитета наставе и учитељског рада широко посматрано. Управо у овом домену наставе и феномена који је прате стиче се прави увид у улогу и значај стручног и индивидуалног усавршавања учитеља као рефлексивног практичара који стално преиспитује, мења и усавршава своју праксу вођења наставе.

Уочљиво је да су данашњи учитељи истовремено у веома захтевној, одговорној, али и оптерећујућој улози. Друштво поставља висока очекивања наспрам учитеља као темељних носилаца наставе, што су оправдани захтеви друштва и од учитеља се свакако очекује да исте испуни. Као проблем, истичу се недовољна улагања друштва у њихов професионални развој и радне услове (Јukić & Reić Egsegovac, 2008: 73). Управо овакво чињенично стање може бити посматрано као један од разлога све већих проблема са којима се сусрећу образовни системи у земљама Западног Балкана који нису подједнако усклађени с професионалним развојем учитеља у земљама Европске уније у проналажењу, запошљавању и задржавању довољно компетентних, самосвесних и успешних учитеља. Многе земље у развоју, где спадају и земље Западног Бал-

кана имају потешкоћа с осигуравањем довољног броја квалификованих учитеља, док се неке развијене земље суочавају са чињеницом да значајан број квалификованих учитеља напушта своју професију већ током првих пет година рада (Cooper & Alvarado, 2006). Без обзира у контексту ког образовног система бива посматрана комплексност улоге и очекивања од учитеља, јасно је да компетентност учитеља, мора бити у складу са савременим принципима, а примарно процес целоживотног учења јесте један од начина да учитељ до ове компетентности и статуса дође. С тим у вези морамо споменути и дигиталну компетентност учитеља која је данас један од услова за реализацију успешне наставе. Наиме, анализом различитих дефиниција дигиталне компетентности, може се закључити да она укључује поуздану и критичку употребу ИКТ у послу, одмору и комуникацији (Ayganci & Baskan, 2021; Maiier & Koval, 2021; Миленовић, 2021b; Heidari, Mehrva, Marzooghi, Stoyanov, 2021; Melash, Molodychenko, Huz, Varenychenko, Kirsavnova, 2020; Pöntinen & Rätty Záborszky, 2020). У приступу проблему овог истраживања, дигитална компетенција укључује знања, вештине и ставове учитеља за поуздану и критичку употребу ИКТ у реализацији наставе на даљину. Овакав приступ је у потпуности усаглашен с оквиром Европског парламента о компетенцијама за целоживотно учење које истовремено представља и основу професионалног усавршавања учитеља за реализацију разредне наставе. Према овом оквиру, дигитална компетенција је једна од кључних компетенција просветних радника. За поседовање ове компетенције онај који ради с децом треба да стекне знања из области ИКТ, да поседује потребне вештине и да има одређене ставове (Миленовић, 2021a).

### **Закључак и педагошке импликације**

На основу резултата истраживања може се закључити да је ово истраживање пружио допринос у изучавању теме којом се бавило, али је собом донело и нека ограничења. Узорак истраживања није био уједначен у домену наставног искуства учитеља. Велики део узорка чинили су учитељи који имају преко 20 година наставног искуства, те је оправдано поставити питање какви би резултати били добијени да је у истраживању био укључен већи број учитеља који имају мање наставно искуство, али је могуће претпоставити да су мотивисанији за учитељски рад и напредовање у истом у односу на своје старије колеге. Управо из ових разлога било је за очекивати да учитељи са више година наставног искуства не познају ИКТ и да се нису стручно усавршавали из области ИКТ, али и из разлога што они ни током иницијалног академског образовања нису учили садржаје из ИКТ. Посматрано из угла дигиталних компетенција учитеља, очекивано је било да ће учитељи с дужим наставним искуством теже прихватити нове концепте учења, што је и била претпоставка спроведеног истраживања која није потврђена.



Полазећи од резултата спроведеног истраживања, потребно је реализовати додатна истраживања која би разјаснила однос између мотивације учитеља за обављање учитељске професије и њиховог учешћа у професионалном усавршавању. Потребно је, даље, више стручног усавршавања учитеља из области наставе предмета Музичка култура. Учитељима су потребна знања у области ИКТ за коришћење образовних софтвера и образовних платформи у настави Музичка култура и настави осталих наставних предмета у разредној настави. Постоји и потреба коришћења дигиталних платформи и интегративних дигиталних модела за реализацију наставе на даљину. Већина учитеља није оспособљена за њихову примену. Не постоје ни акредитовани програми за обуку учитеља у овој области. Зато се и истиче потреба њиховог оспособљавања за ефикаснију реализацију наставе на даљину путем ИКТ.

На основу резултата истраживања даје се предлог програма обуке учитеља у виду педагошких импликација рада, за повећање њихове дигиталне компетентности. Програм професионалног усавршавања учитеља у контексту спроведеног истраживања подразумева стицање знања за разумевање улоге и могућности примене ИКТ; разумевање главних информатичких апликација и софтверских пакета неопходних за оптималну употребу ИКТ; знања о могућностима које пружа ИКТ и интернет; разумевање потенцијала ИКТ; разумевање поузданости и важности доступних информација и свест о потреби да се поштују етички принципи у интерактивној употреби ИКТ. Програм професионалног усавршавања подразумева и обуку учитеља за стицање неопходних вештина за поседовање вишег нивоа дигиталне компетентности. Вештине неопходне за поседовање ове компетенције су: потребе ИКТ у свакодневном раду; способност претраге и процесуирања информација преко ИКТ; способности приступа форумима и остали начини коришћења ИКТ и информација са интернета; способност коришћења ИКТ да би се подржало критичко мишљење, креативност и иновације у различитим наставним ситуацијама. На основу стечених знања и усвојених вештина, за поседовање ове компетенције учитељ формира уверења, односно ставове: критички и рефлексивни став у процени доступних информација; позитиван став и осетљивост за одговорну употребу интернета; заинтересованост за коришћене информатичке технологије да би се проширила гледишта учествујући у комуникацијама и мрежама различитих сврха.

Да би се наведене педагошке импликације дате у виду програма обуке учитеља за оснаживање постојећих и стицање нових дигиталних компетенција за ефикасну реализацију наставе предмета Музичка култура на даљину и осталих наставних предмета на нивоу иницијалног образовања оствариле, неопходно је ефикасно појединачно, али и заједничко деловање више фактора. Од факултета на којима се образују будући учитељи очекује се да прате актуелне промене у реализацији наставе на даљину и у складу с тим креирају програме и уводе нове наставне предмете на свим нивоима студија који ће допринети снажењу дигиталних компетенција будућих учитеља. Научници и стручњаци

из праксе који креирају програме стручног усавршавања учитеља треба да акредитују довољан број програма који ће бити гаранција ефикасне професионалне обуке учитеља за реализацију онлајн наставе. Свему томе доприносе треба да дају надлежно министарство и његове институције све до школских управа и руководства школа у којима су учитељи запослени. На учитељима и даље остаје да буду рефлексивни практичари и да се укључе у што већи број програма професионалног усавршавања за реализацију наставе на даљину без обзира на предвиђени број поена које је потребно да остваре у одређеном временском трајању, али и да се на друге начине самостално самообразовају како би ефикасно деловали у настави предмета Музичка култура на даљину и осталим наставним предметима у разредној настави.

## Литература

- Ayranci, B. & Baskan, A. (2021). Competence Areas as a New Notion Instead of Teacher Competencies. *Education Quarterly Reviews*, 4(1), 1–14.
- Бањац, М. (2017). Стручно усавршавање учитеља у подручју неуроедукације за потребе почетне наставе математике. *Нова школа*, 12(1), 76–88.
- Vasiljević Prodanović, D., Jeremić, B. & Markov, Z. (2017). Role of Computer and the Internet in Students' Learning. In I. Rocenau (ed.): “*eLearning and Software for Education*” *Could technology support learning efficiency? I eLearning and Software for Education Conference*, 1 (566–571). Busharest: Carol I National Defence University Publishing House.
- Guzina, M. (1980). *Kadrovska psihologija*. Beograd: Naučna knjiga.
- Evropski okvir kompetencija prema preporukama Evropskog parlamenta za celoživotno učenje*, 2006.
- Здравковић, В. (2017). Ставови учитеља и студената о интегративном приступу као фактору успешне музичке наставе у основној школи. *Годишњак Педагошког факултета у Врању*, 8(1), 333–342.
- Здравковић, Д., Вучковски Миневска, Ј. и Стојадиновић, А. (2018). Место и улога професије учитељ у савременом друштву (социолошки аспект). У З. Момчиловић (ур.): *Место и улога учитеља у савременом друштву* (22–29). Универзитет у Нишу: Педагошки факултет у Врању.
- Jeremić, B., Markov, Z. & Vasiljević Prodanović, D. (2018). Observations of Students – Future Preschool Teachers About the Possibilities of Acquiring Professional Competencies Through Contemporary Technologies. In I. Rocenau (ed.): *eLearning and Software for Education*, 1 (135–140). Busharest: Carol i National Defence University Publishing House.

- Jeremić, B., Pećanac, R., Stanković, E. & Đurđević, T. (2020). Music Technology Software in Adopting Music Teaching Contents. *Croatian Journal of Education*, 22(1), 263–286.
- Jeremić, B. (2022). Competencies of Students necessary to Adopt the Methodology of Teaching Music during Online Learning. In I. P. Gortan Carlin, K. Riman & B. Sušić (ed.): *Mùzika: zvuk, logos, odgoj i obrazovanje, terapija* (29–55). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile.
- Jukić, T. i Reić Ercegovac, I. (2008). Zanimanja učitelja i odgajatelja iz perspektive studenata. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 3(6), 73–82.
- Jurkić Sviben, T., Jeremić, B. & Gortan Carlin, I. P. (2021). Student teachers' opinion regarding personal competencies for teaching the Music culture class in primary education. *Croatian Journal of Education*, 23(2), 11–32.
- Katalog programa stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika za školsku 2018/2019, 2019/2020. i 2020/2021.* (2018). Beograd: Zavod za unapređenje obrazovanja i vaspitanja.
- Кораћ, И. (2015). *Компетенције наставника ликовне културе и могућности њиховог професионалног развоја*. (Необјављена докторска дисертација). Универзитет у Новом Саду: Филозофски факултет.
- Kostović Vranješ, V. i Ljubetić, M. (2008). Kritične točke pedagoške kompetencije učitelja. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 54(20), 147–162.
- Кундачина, М. и Стаматовић, Ј. (2011). Стручно усавршавање наставника и васпитача у акредитованим програмима. *Зборник радова Учитељског факултета у Ужицу*, 15(14), 371–372.
- Lazić, B., Knežević, J. & Maričić, S. (2021). The Influence of Project-based Learning on Student Achievement in Elementary Mathematics Education. *South African Journal of Education*, 41(3), 1–10.
- Ljubetić, M. i Zadro, S. (2009). Samoprocjena kompetentnosti učitelja za pedagoški rad s roditeljima. *Školski vjesnik: časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, 58(1), 33–48.
- Maiier, N. & Koval, T. (2021). How to Develop Digital Competence in Pre-Service FL Teachers at University Level. *Advanced Education*, 18(1), 11–18.
- Melash, V., Molodychenko, V., Huz, V., Varenychenko, A. & Kirsanova, S. (2020). Modernization of Education Programs and Formation of Digital Competences of Future Primary School Teachers. *International Journal of Higher Education*, 9(7), 377–386.
- Мијатовић, А. (2000). *Лесикон темељних педагошких појмова*. Загреб: Едип.
- Миленовић, Ж. (2010). Компетенције наставника инклузивне наставе. *Зборник радова Учитељског факултета, Ужице*, 13(12), 241–25.

- Миленовић, Ж. (2021а). *Елементарна дидактика*. Универзитет у Приштини – Косовској Митровици: Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу.
- Миленовић, Ж. (2021б). Оспособљавање студената наставничких факултета за реализацију наставе на даљину. У Л. Радовановић (ур.): *Перспективе партнерства власти, привреде и институција високог образовања у подстицању економског развоја* (46–53). Универзитет у Источном Сарајеву: Економски факултет у Брчком.
- Milenović, Z., Jeremić, B. & Sudzilovski, D. (2020). Perception of Pre-Service Primary School Teachers: Regarding the Application of Interactive Educational Software in Classroom. *Inovacije u nastavi: časopis za savremenu nastavu*, 33(3), 98–110.
- Миленовић, Ж. и Јефтовић, М. (2012). Педагошке компетенције родитеља. *Зборник радова Учитељског факултета*, Ужице, 15(14), 43–58.
- Миленовић, Ж. и Јефтовић, М. (2013). Васпитачи о педагошким компетенцијама родитеља за васпитање дјецe. *Наша школа*, Сарајево, 58(63), 99–110.
- Миленовић, Х. Ж. и Рајчевић, П. (2022). *Интегрисани курикулум*. Универзитет у Приштини – Косовској Митровици: Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу.
- Милић, И. (2010). Мотивација ученика као предиспозиција успешне наставе музичке културе ученика млађих разреда основне школе. *Узданица*, 7(1), 163–171.
- Pećanac, R., Jeremić, B. & Milenović, Z. (2016). Digital Media in the Teaching of Music Education. *The New Educational Review*, 43(1), 236–247.
- Pöntinen, S. & Rätty Záborszky, S. (2020). Pedagogical Aspects to Support Students' Evolving Digital Competence at School. *European Early Childhood Education Research Journal*, 28(2), 182–196.
- Правилник о стандардима компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја* („Сл. гласник РС – Просветни гласник”, бр. 5/2011).
- Previšić, V. (2003). *Suvremeni učitelj: Odgojitelj-medijator-socijalni integrator / Contemporary teacher: Educator, mediator and social integrator*. У I. Prskalo i S. Vučak S. (ur.): *Učitelj–učenik–škola* (13–20). Petrinja: Viša učiteljska škola.
- Спасојевић Стојановић, Г. и Тракиловић, Д. (2016). Народна пјесма и њен значај у настави музичке културе у разредној настави. *Нова школа*, 11(1), 389–397.
- Стојановић Јовановић, Б. и Јовановић, С. (2018). Дидактичко-методичко усавршавање наставника здравствене струке – основ за примену иновација. *Здравствена заштита*, 47(4), 46–52.
- Судзиловски, Д. (2015). Колико и како се учитељи индивидуално усавршавају у области музичке културе. *Настава и васпитање*, 64(3), 521–529.
- Trbojević, A. (2022). Škola, učenici i dečija prava u doba korone. У М. Beljanski, М. Cvijetić Vukčević i D. Đorđević (ur.): *Образовање у основној школи у време пандемије* (83–92). Универзитет у Новом Саду: Педагошки факултет у Сомбору.

- Trbojević, A., Borić, E., Hus, V. & Španović, S. (2021). Implementation of content related to children's rights in schools: How to teach them? – perceptions of future teachers in Serbia, Croatia, and Slovenia. *Education, Citizenship and Social Justice*, 16(12), 1–10.
- Cooper, M. & Alvarado, A. (2006). *Preparation, recruitment and retention of teachers*. Paris: UNESCO.
- Heidari, E., Mehrvarz, M., Marzooghi, R. & Stoyanov, S. (2021). The Role of Digital Informal Learning in the Relationship between Students' Digital Competence and Academic Engagement during the COVID-19 Pandemic. *Journal of Computer Assisted Learning*, 37(4), 1154–1166.
- Herzog, J., Bačlija Sušić, B. i Županić Benić, M. (2018). Samoprocjena profesionalnih kompetencija studenata ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja u provođenju likovnih i glazbenih aktivnosti s djecom. *Nova prisutnost*, 16(3), 579–592.
- Chrysostomou, A. & Triantafyllaki, A. (2020). Transitioning to online music teacher education: Challenges and opportunities for knowledge development. *Teaching, Technology, and Teacher Education during the COVID-19 Pandemic: Stories from the Field* (443–448). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).
- Шкиљевић, Љ. (2016). Анализа заступљености народних пјесама у наставном плану и програму за основну школу у Републици Српској за предмет музичка култура. *Нова школа*, 11(2), 153–164.

**Biljana S. Jeremić**

University of Novi Sad, Faculty of Education, Sombor

**Aleksandra R. Trbojević**

University of Novi Sad, Faculty of Education, Sombor

**Hadži Živorad M. Milenović**

University of Priština with temporary head office in Kosovska Mitrovica,  
Teacher Education Faculty

**Bojan D. Lazić**

University of Novi Sad, Faculty of Education, Sombor

### **STRENGTHENING TEACHER'S PEDAGOGICAL COMPETENCES FOR THE IMPLEMENTATION OF THE CONTENT OF THE COURSE OF MUSIC CULTURE IN DISTANCE TEACHING**

#### **Summary**

The research problem of this paper is the competencies of teachers for the implementation of distance teaching in Music Culture. We started with the special assumptions that the research will demonstrate that there is no significant difference in teachers' assessments of their competencies for the implementation of distance teaching in Music Culture, depending on the impact of their length of service in teaching and their knowledge of ICT and participation in professional development programs in the field of ICT. The research was conducted in the first half of the 2021/2022 school year on a sample of 170 teachers who were surveyed by an online questionnaire. Data collected by the research and processed by descriptive statistics showed that there is no significant difference in the competencies of teachers for the implementation of distance teaching in Music Culture depending on the impact of their length of service in teaching and their knowledge of information and communication technologies:  $\chi^2(2) = .164$ ;  $p = .921$  and the participation in professional training programs in the field of information and communication technologies:  $\chi^2(2) = 1.839$ ;  $p = .399$ . Based on the research results, the paper proposes a program of professional development of teachers with the aim of increasing the level of their digital competence for the effective implementation of teaching Music Culture. The skills necessary to possess this competence are: the need for ICT in everyday work; ability to search and process information through ICT; ability to access forums and other ways of using ICT and information.

**Keywords:** *ICT, teaching, music culture teaching, educational platforms, professional development.*